

Mladen Čaldarović

(1916–2010)

Prije nekoliko godina, a na prijedlog svoje Znanstvene sekcije, Hrvatsko politološko društvo dodijelilo je Mladenu Čaldaroviću svoju dosad jedinu Zahvalnicu za životno djelo u nastavi na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Što je Mladena Čaldarovića učinilo tako jedinstvenim nastavnikom u očima njegovih nekadašnjih studenata? Otkrio nam je neslućene mogućnosti ne samo politologije i sociologije, nego društvenih i humanističkih znanosti uopće – kao pripovijesti i kao djelatnoga pripovijedanja – legitimiranih osobnom intelektualnom, političkom i profesionalnom angažiranošću za priču; kao razumijevanja kroz lirsko-ljudsko identificiranje i epsko-aktivističko razlikovanje na aktualnoj povijesnoj sceni; u živopisnoj punini kolopleta njezinih likova i tvrdih modela koji ih nastoje prešati i gutati, te životvornog otpora zadanim kalupima povijesnih sceniskih zapleta i raspleta, pri čemu je sjaj integriteta vlastite i tuđih osobnosti jedina prava garancija da će se povijest možda, doista, i dogoditi, te da se neće nepovijesno izroditi u mračnu prazninu ili, pak, sivu ispraznost koja je svemu i uvijek najuporniji pratilac i najnedramatičnija ali i najfatalnija prijatnja koncem.

Takav naš profesor Mladen Čaldarović bio je, uistinu, pravi čovjek dugog XX stoljeća, stoljeća koje je u našim očima više njemu bilo dramatičnim svjedokom, nego što je on njemu puko svjedočio, stoljeća možda i jedinog kontroverzno dostojnog takve njegove, paradoksalno, uvijek u osobnom stavu nadasve skromne pojave kojoj je kriterij uvijek bilo više sifovski uporno, iskreno i pošteno, po njegovoj procjeni, pravo nastojanje, nego bilo koji uspjeh bez obzira na cijenu.

Rodio se u 22. 12. 1916, a preminuo 20. 12. 2010. u Zagrebu. Gimnazijalac je bio u Bijeljini i Zagrebu, a pedagogiju, filozofiju, psihologiju te engleski jezik i književnost na filozofskim fakultetima u Zagrebu, gdje je apsolvirao 1941, i Beogradu, gdje je diplomirao 1957. Rat mu je za dulje vrijeme prekinuo studij, jer je, kao istaknuti lijevi intelektualac i pripadnik prijeratnog komunističkog pokreta, ustaški progon izbjegao pridruživši se prvim partizanima u Jabukovcu kraj Petrinje još 10. 04. 1941, odakle je sudjelovao u organiziranju kasnijeg ustanka. Jedno se vrijeme, međutim, činilo da je „skočio iz tave ravno u vatru“, kako se to ponekad kaže, iz progona u progon, čime je dijelom obilježen cijeli njegov život. Naime,

najteže ratne dane proživio je, možda, kada ga je Tito u jednom svom članku u *Proleteru* proglasio trockistom. To je tada bilo jednako potjernici sa oznakom „živ ili mrtav“! No, neuništivi „M. Č.“ iz *Proletera* nadživio je i to samo njemu svojstvenom urođenom blagorodnošću i sklonošću okoline koja je to čak i tada znala staviti iznad politike i političkih objeda.

Nakon rata bio je direktor Državnog filmskog preduzeća u Sarajevu, načelnik Odjeljenja za kulturu i umjetnost Ministarstva prosvjete BiH, načelnik odjeljenja za kulturno-prosvjetni rad Glavnog odbora sindikata BiH. U svojem sarajevskom razdoblju bio je jedan od osnivača a 1953–1964. i jedan od dva glavna urednika poznatog časopisa za društvena pitanja *Pregled*, a zatim i suradnik te član uredništva slavne edicije *Logos* sarajevskoga nakladnika „Veselin Masleša“. U to je doba paralelno najprije povremeno a zatim i za stalno predavao Sociologiju na Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu (1946/47), Probleme kulture i kulturne politike na Višoj školi političkih nauka u Beogradu (1961/62), te Nauku o društvu na Pravnom fakultetu u Sarajevu (1962–1964). Dvije od „sarajevskih“ godina (1959–1961) kao stipendist Fordove fondacije bavio se političkom sociologijom i sociologijom kulture na doista vrhunskim američkim sveučilištima Columbia, Michigan, North-Western, Berkeley i Stanford.

Od početka 1964. na zagrebačkom FPN predavao je najprije Osnove nauke o politici, a zatim (i mojoj generaciji) Sociologiju kulture i kulturnu politiku. Bio je jedan od više nastavnika koji su nam donijeli puno sarajevskog duha, ali i jedini koji ga je čarobno kombinirao s tada sasvim svježim dahom Amerike i prebogatog životno-revolucionarnog iskustva. Nakon više od dva desetljeća opet u svome Zagrebu ni u stručnome ni u političkom aktivizmu nije mogao stati, pa je bio član uredništva našega časopisa *Politička misao*, urednik časopisa *Kolo* Matice hrvatske, suradnik i član uredništva časopisa *Praxis*, te jedan od organizatora slavne međunarodne *Korčulanske ljetne škole*. Uz to je paralelno bio i član vodstva, pa jedno vrijeme i glavni tajnik Matice hrvatske u vrijućim vremenima 1966–1968. Tako je imao jedinstveni privilegij da ga u *Praxisu* pomalo smatraju hrvatskim nacionalistom, a u Matici praksisovskom pa vjerojatno donekle i unitarističkom krticom. Na paradoksalan način, od objeda da je režimlja općenito ili pak samo jednoga od tadašnjih „pod-režima“ spašavao ga je „nad-režim“ – partijskim kaznama i konačno isključenjem iz Saveza komunista nakon studentskih *Lipanjskih gibanja* 1968. godine. Kako mu je i priličilo, Mladen Čaldarović je politički stradao stajući nadasve uz svoje studente – do kojih mu je uvijek bilo više stalo no do ijednog od specifičnih establišmenta u kojima se dugo kretao.

U godinama koje su slijedile, osobito nakon njegova umirovljenja 1977, obično bismo se nalazili baš negdje na današnji dan i nakon njega na božićno-novogodišnjem domjenku Fakulteta i u danima zimske pauze, kada je svome najdražem studentu, danas profesoru Dragutinu Laloviću (s kojim nam je jednog davnog semestra 1960-ih izvodio nezaboravni polugodišnji seminar o Krleži), a ponekad i meni pripovijedao o svemu što je bilo i što više nikada ne može biti.

Te su pripovijesti već vječne same po sebi, ali bilo bi dragocjeno da ih netko uskoro uspije barem u nekom obliku rekonstruirati iz njegovih zabilješki. U takvom nerijetko uistinu jedinstvenom bajkovitom ozračju, kroz desetljeća koja su prolazila, pričinilo nam se da je Mladen već tada podijelio sudbinu svoga pripovijedanja i da će u nedogled ostati ne samo s nama nego i uz nas. Kad sam od kolege Lalovića prije dvije večeri čuo da je ipak otišao, doista sam se upitao kako je to moguće?! A onda sam shvatio da danas više nije moguće biti Mladen Čaldarović. Samo je zbog toga mogao otići.

Dr. Dag Strpić, govor na ispraćaju Mladena Čaldarovića, 23. 12. 2010, groblje Mirogoj, Krematorij, Zagreb, 13,50 h